

# **Bijlage HAVO**

## **Voorbeeldopgaven vernieuwingen CSE set 1**

april 2022

**Nederlands**

**Tekstboekje: Adverteerders, Camera, Gele zones**

Cito heeft geprobeerd voor deze publicatie de toestemming van alle rechthebbenden van de gebruikte bronnen te verkrijgen. Mocht u desondanks een bron tegenkomen waarvan u rechthebbende bent en u nog geen toestemming hebt verleend, neemt u dan contact op via [licenties-cte@cito.nl](mailto:licenties-cte@cito.nl).

## bron 1

### Adverteerder snakt naar een beetje aandacht

- (1) Het effect van advertenties zakt steeds verder weg, constateert de Australische hoogleraar Karen Nelson-Field, veelgevraagd deskundige op het gebied van marketing en reclame, in haar nieuwe boek *The Attention Economy and How Media Works*.
- (2) “Het feit dat consumenten een advertentie zien, betekent nog niet dat ze hun koopgedrag daardoor aanpassen”, stelt de hoogleraar media-innovatie via Skype vanuit Adelaide. “Door de immer groeiende information overload<sup>1</sup>) waaraan de gemiddelde consument dagelijks wordt blootgesteld, registreert die een groot deel van deze reclames zelfs niet of nauwelijks meer.”
- (3) Nelson-Field werkte lange tijd voor het marketinginstituut van de University of South Australia en begon in 2016 haar eigen onderzoeksbureau Amplified Intelligence. Ze ontwikkelde een digitale meetmethode om de aandacht van consumenten voor informatie die zij zien op tv- en telefoonschermen in harde cijfers te vangen en te koppelen aan data over het koopgedrag. Door de lijsten met aankopen voor en na het kijken van de advertenties te vergelijken, bepalen de onderzoekers de impact van vertoonde advertenties, oftewel 'impressies' in marketingjargon.
- (4) In haar nieuwe boek bespreekt Nelson-Field de resulterende inzichten. “Internetgebruikers hebben geleerd om zich volledig te focussen op de voor hen relevante informatie op webpagina's of sociale profielen. De daartussen geplaatste advertenties bekijken ze vaak hooguit een seconde. Een beetje aandacht is dus vaak het hoogst haalbare.”
- (5) Talrijke factoren beïnvloeden de exacte hoeveelheid aandacht die een advertentie krijgt. Wat is bijvoorbeeld de in pixels gemeten omvang van de advertentie in verhouding tot de totale webpagina? Op welke plek op het scherm wordt de advertentie getoond, en hoeveel seconden is die in beeld? Nelson-Field: “Er zijn zoveel variabelen dat de impact per impressie enorm kan verschillen.”
- (6) Zo constateerde Amplified Intelligence onder meer dat het effect van een beeldvullende tv-commercial vele malen groter is dan advertenties op bijvoorbeeld Facebook, YouTube of Instagram. Dat komt onder meer doordat tv-spotjes beeldvullend zijn, terwijl veel advertenties op sociale media rondom de 'user generated content' staan waar de meeste gebruikers zich op richten.
- (7) Toch groeiden de advertentie-inkomsten van deze online advertentieplatformen de afgelopen jaren juist spectaculair. Dat danken ze ten eerste aan de eenvoud waarmee adverteerders een grote en scherp gesegmenteerde doelgroep kunnen bereiken. Daarnaast weten deze online

platformen adverteerders in te  
palmen met hun snelle rapportages  
85 over de behaalde resultaten. Juist  
die krijgen in het boek van Nelson-  
Field scherpe kritiek. “Elk platform  
hanteert zijn eigen definities van  
een succesvolle impressie, die  
90 vooral heel erg in het eigen straatje  
passen. Bovendien zie je in geen  
enkele reportage terug of de  
advertentie door een mens of een  
'bot' is bekeken. Deze op  
95 advertenties klikkende  
computerprogrammaatjes kunnen  
hogere inkomsten genereren of  
concurrenten op kosten jagen.”

(8) Komende jaren verwacht  
100 Nelson-Field een steeds verdere  
vervlechting van webwinkels en  
advertentienetwerken. “Je ziet dat  
nu al gebeuren bij bedrijven als  
Amazon en Alibaba. Dankzij hun  
105 zeer gedetailleerde kennis van het  
koopgedrag van hun klanten  
kunnen ze steeds effectiever  
gepersonaliseerde advertenties  
tonen. Klanten die naar Amazon  
gaan om nieuwe sneakers te kopen,  
110 zien dan bijvoorbeeld direct een  
advertentie met de laatste Nike-  
modellen. De macht van deze  
platformen wordt zo in de toekomst  
115 nog veel groter.”

*naar: Arnoud Groot  
uit: NRC Handelsblad, 18 augustus 2020*

noot 1 *information overload*: een teveel aan informatie

## Camera

---

### bron 2

#### Camera aan of uit, dat bepaal ik zelf wel

***Een camera die tijdens online  
lessen steeds aanstaat, is een  
inbreuk op de privacy van de  
leerling, stelt Puck Rekers,  
5 leerling op het Montessori  
Lyceum in Rotterdam.***

(1) Het schooljaar 2020-2021 zag er  
anders uit dan verwacht.

Gedurende de lockdowns zetten de  
10 scholen hun lessen online voort.  
Terwijl docenten zich moesten aan-  
passen aan een nieuwe manier van  
lesgeven, moesten leerlingen zich  
aanpassen aan een nieuwe manier  
15 van lessen volgen. Tijdens die  
online lessen is de vraag of

leerlingen hun camera moeten  
inschakelen een ingewikkelde  
kwestie geworden. Sommige  
20 scholen stellen het verplicht,  
hoewel andere de beslissing over-  
laten aan docenten of studenten.  
Wanneer leerlingen hun camera  
weigeren aan te doen op een  
25 school waar dat verplicht is, naar  
wie moet er dan worden geluisterd?  
(2) Leraren willen de camera's aan  
tijdens de lessen. Zo kunnen ze  
controleren of leerlingen actief  
30 deelnemen aan de les. Ze kunnen  
bijvoorbeeld zien of leerlingen in  
slaap vallen, afgeleid zijn of andere

dingen doen die het leren  
verstoren. Daarnaast is het voor  
35 docenten gemakkelijker om  
studenten via beeld te identificeren.  
Het kan vermoeiend zijn om tegen  
een verzameling zwarte schermpjes  
met initialen te praten. Veel  
40 docenten geven daarom bij toetsen  
bonuspunten aan leerlingen die hun  
camera aan hebben staan.

**(3)** Dit voortrekken van leerlingen  
door docenten omdat zij wél hun  
45 camera aan hebben, is  
discriminatie. Dat is in Nederland  
verboden. Elke leerling die  
deelneemt aan een les is gelijk.  
Camera aan of camera uit.

50

### **Gluren**

**(4)** Voor veel leerlingen zijn de vele  
starende ogen op de computer  
uitputtend. Ze zijn afgeleid omdat  
55 ze het gevoel hebben dat iedereen  
constant naar hen kijkt. Ze kunnen  
zich moeilijker concentreren. En  
vragen zich af hoe ze overkomen  
op de anderen. Een camera die  
60 steeds aanstaat, is een inbreuk op  
de privacy van de leerling. Op

school hoeft niemand details over  
zijn of haar persoonlijke leven aan  
leeftijdsgenoten bekend te maken.

65 Maar tijdens de lessen gaat die  
privacy verloren. Het naar  
'binnenkijken' voelt voor sommige  
leerlingen als gluren en geeft een  
ongemakkelijk en onveilig gevoel,  
70 terwijl scholen ervoor moeten  
zorgen dat leerlingen zich altijd  
veilig voelen.

**(5)** Daarnaast zijn er leerlingen die  
om culturele redenen hun camera  
75 niet willen aanzetten. Leerlingen die  
een hoofddoek dragen, bedekken  
hun hoofd thuis doorgaans niet,  
maar moeten hun haar nu wel  
bedekken voordat ze hun camera  
80 aanzetten. Anderen vrezen dat  
mensen zonder toestemming foto's  
of video's van hen maken die  
vervolgens rond worden gestuurd.

**(6)** Camera aan of uit? Laat de  
85 keuze over aan de leerling. Het  
gaat uiteindelijk om de veiligheid  
van de leerling. En een school hoort  
een veilige plek te zijn, ook online.

*naar: Puck Rekers*

*uit: NRC Handelsblad, 17 februari 2021*

*Puck was ten tijde van schrijven een leerling op het Montessori Lyceum in Rotterdam.*

### bron 3

#### Online reacties (selectie) op bron 2: Camera aan of uit, dat bepaal ik zelf wel

##### (A)

Het enige echte relevante probleem is de mogelijkheid video-opnamen vast te leggen en tegen de zin van een leerling (of docent) te verspreiden. Daar kan de school actie op ondernemen. Er kunnen sancties op gezet worden en het portretrecht is al wettelijk vastgelegd. Verder is de privacy even kort of lang als in het klaslokaal. Hoofdbedekking is ook geen argument. Even een hoofddoek opdoen voor de les is een hele kleine moeite, net als de achtergrond vervangen of blurren zodat je kamer niet in beeld is. In de klas kan een leerling zich ook niet totaal verschuilen. Totale gezichtsbedekking is zelfs niet toegestaan in school. Lesgeven en begeleiden aan niet zichtbare leerlingen is niet te doen. En in de meeste software is vaak alleen die persoon in beeld die net gesproken heeft. Deze instellingen zijn ook te wijzigen. De docent moet op zijn minst bij aanvang van de les iedereen even kunnen zien en moet de gelegenheid hebben bij verrassing iedere leerling te bevragen om alle leerlingen actief bij de les te houden. [...]

##### (B)

Wat jammer dat Puck het gebruik van de camera ziet als een controlerende functie en niet van een ondersteunende functie. Met de camera aan kan een docent inspelen op bepaalde gezichtsuitdrukkingen en letterlijk zien of een of meerdere leerlingen het wel of niet snappen. De camerafunctie is om te helpen (nl. zo veel mogelijk een gewone klassensituatie nabootsen) niet om je te spioneren. [...]

##### (C)

Wat moet ik hiermee? Deze mevrouw 'pops up all over the internet' en dan gaan zeuren over privacy in de klas? NRC was bezorgd over de kwaliteit van de reacties, nu nog over de artikelen graag.

**(D)**

Docenten die bonuspunten geven als de camera aan is? Heel bijzonder...Heb ik gelukkig nog niet meegemaakt op de school waar ik lesgeef. Verder kun je je achtergrond aanpassen, zodat niemand bij je naar binnen kijkt. En kun je je scherm zo instellen dat je niet alle schermpjes van iedereen ziet, maar bijv. alleen jezelf. Geen last dus van al die ogen. Hoofddoek is een persoonlijke keuze, dus lijkt me geen probleem om die ook thuis te dragen tijdens een online les. Je doet 'm immers ook op als je wel naar school zou gaan. Kortom, ik vind de gegeven argumenten niet zo sterk. [...]

**(E)**

Goed dat een leerling dit aanstipt. Camera de hele tijd aan is niet te vergelijken met een live les. De groep blijft gefragmenteerd. En mijn ervaring is dat leerlingen zich vooral bekeken voelen door hun klasgenoten. In het lokaal zitten ze vaak met de rug naar elkaar toe, namelijk. Online school vergt een andere manier van lesgeven. Even in het begin en soms aan het eind elkaar zien. En verder met online lesapplicaties werken waarin je kunt zien of de leerling iets doet/begrijpt. Klassikaal complimenten geven als er iets goed wordt gedaan, individueel via de chat feedback geven. [...]

**(F)**

Ten eerste: Een goed pleidooi van Puck, complimenten. Punten geven voor het aanzetten van de camera vind ik een onzinnig idee. Maar verder kan ik het met de redentatie in dit stuk niet eens zijn. In een klaslokaal ziet iedereen je, waarom zou dit bij online lessen anders zijn? Ik zie het niet. Het hoofddoekargument gaat om dezelfde reden ook niet op; deelname aan een online les is je in de openbaarheid begeven. Dus als je in het openbaar je haar wil bedekken dan doe je dat tijdens die les ook. [...]

*naar: <https://www.nrc.nl/nieuws/2021/02/16/camera-aan-of-uit-dat-bepaal-ik-zelf-wel-a4031992>, reacties op de digitale versie van het artikel*

### bron 4

#### Richt 'gele zones' in waar soepeler coronaregels gelden (fragment)

(1) Als we zoeken naar een terugweg naar het menselijke normaal, dan moeten we enerzijds recht blijven doen aan het  
5 onbetwiste belang van de 'hoog-  
risico-groepen' in onze samenleving om optimaal beschermd te worden tegen een Covid-19-infectie.

Anderzijds moeten we ruimte  
10 bieden aan de 'laag-risico-groepen' om zich in sociale, culturele en economische zin te (blijven) ontplooiën en naar vermogen bij te dragen aan het herstel van de  
15 bedrijvigheid in ons land. De begrippen 'hoog risico' en 'laag risico' zijn hierbij niet gerelateerd aan de besmettingskans, maar aan de kans op een ernstig verloop van  
20 een infectie.

(2) Voor een optimale bescherming van de 'hoog-risico-groepen' is en blijft het essentieel dat de algemeen geldende gedragsregels door  
25 iedereen worden nageleefd. Dit

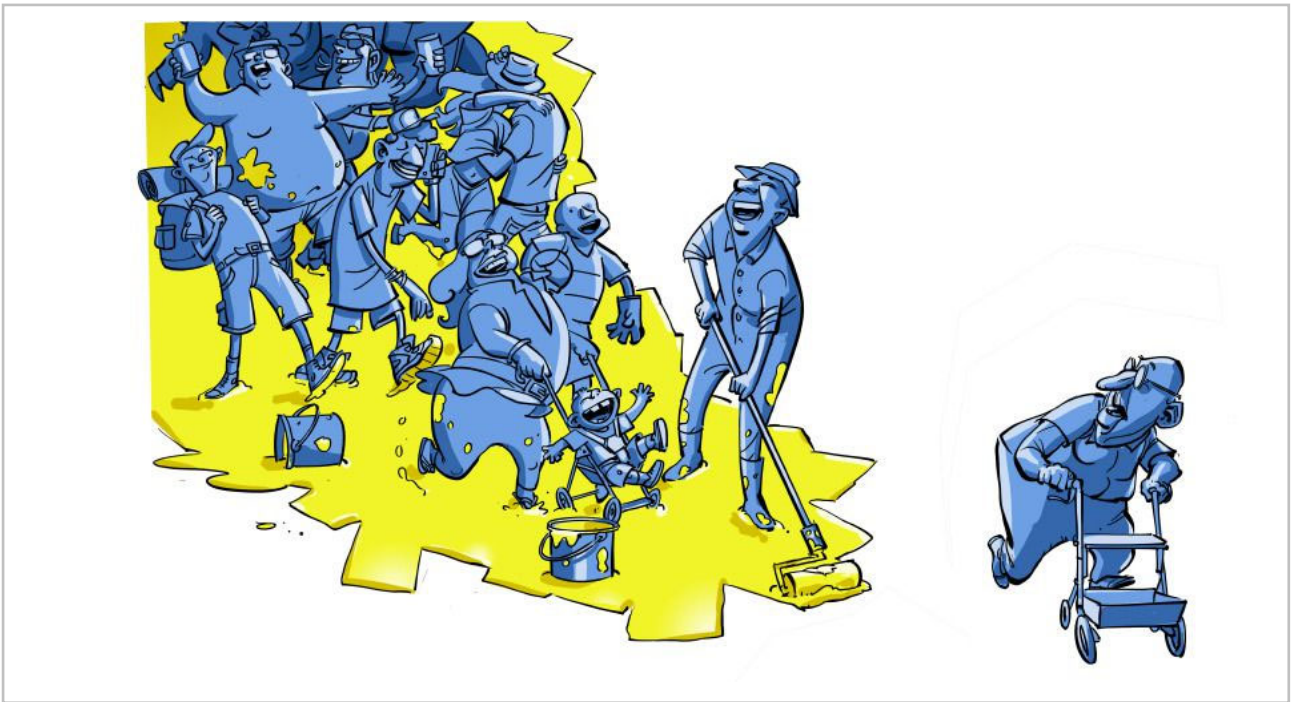
geldt niet alleen voor de anderhalvemetermaatregel, maar bovenal voor de oproep om bij ziekteverschijnselen die op een  
30 Covid-19-infectie kunnen duiden, direct naar huis te gaan.

(3) Voor de groepen die weinig risico lopen, bepleit ik aanvullende versoepelingen van de  
35 vrijheidsbeperkende maatregelen. Die versoepelingen moeten alléén gelden in de buiten- en binnenruimten die expliciet en uitsluitend voor de 'laag-risico-  
40 groepen' zijn aangewezen. Laten we ze 'gele zones' noemen. Binnen deze 'gele zones' kan bijvoorbeeld het afstand houden in de onderlinge contacten aan mensen zelf worden  
45 overgelaten. Een streefnorm van een meter is sociaal al veel acceptabeler en aanzienlijk praktischer dan de anderhalve meter.

*naar: Hans Schaaf*

*uit: NRC Handelsblad, 24 juni 2020*

bron 5



naar: Hajo  
uit: NRC Handelsblad, 24 juni 2020



# Opgavenboekje HAVO

## Voorbeeldopgaven vernieuwingen CSE set 1

april 2022

**Nederlands**

**Opgavenboekje: Adverteerders, Camera, Gele zones**

Deze set bestaat uit 7 vragen.

Er zijn voor deze vraag maximaal 17 punten te behalen.

Beantwoord de vragen in correct Nederlands.

Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

## Adverteerders

### Scenario: Werk op marketingafdeling: uitzoeken informatie

*Stel, je werkt op de marketingafdeling van schoenenwinkelketen Topsneakers. Je baas overweegt een online advertentiecampagne te lanceren en heeft jou gevraagd uit te zoeken of dat verstandig is. Je baseert je voor je onderzoek op bron 1 Adverteerders en zet de belangrijkste inzichten uit de bespreking van de ideeën van Nelson-Field op een rijtje.*

- 6p 1 Neem onderstaande tabel over en noteer per vakje één belangrijk inzicht van Nelson-Field. Eén vakje is al ingevuld. Let op: één vakje blijft leeg. Geef per vakje antwoord in één of meer volledige zinnen.

<b>(1) Argumenten om WEL in online advertenties te investeren</b>	<b>(2) Argumenten om NIET in online advertenties te investeren</b>	<b>(3) Argumenten / redenen om te TWIJFELEN om in online advertenties te investeren</b>
a	d	g
b	e	h
c	f	i Je weet als adverteerder niet of je advertentie door een mens of een 'bot' is bekeken.

### **Scenario : Discussie over cameragebruik tijdens de online lessen**

*In de les Nederlands ga je met een groepje discussiëren over cameragebruik tijdens online lessen. Voor de discussie lees je verschillende teksten: bron 2, de aanleiding voor jullie discussie en bron 3, een aantal online reacties op bron 2. De discussie bereiden jullie vervolgens voor aan de hand van vier stappen. Jullie gaan discussiëren over het standpunt dat de auteur van bron 2 inneemt. Hiertoe moet je het standpunt noteren (stap 1: opgave 1). Vervolgens beoordeel je de bronnen (stap 2: opgave 2). Om je voor te bereiden op de discussie, inventariseren jullie vervolgens welke argumenten voor en tegen cameragebruik er zijn. Jullie maken op basis van bron 2 en de reacties in bron 3 (behalve reactie C) een overzicht (stap 3: opgave 3 en 4). Aan het eind van de discussie geven jullie tips aan docenten die online les gaan geven (stap 4: opgave 5).*

#### **Stap 1: formuleren standpunt**

- 1p 2 Noteer het centrale standpunt van de schrijver van bron 2 over cameragebruik tijdens online lessen.  
Geef antwoord in één of meer volledige zinnen.

#### **Stap 2: beoordelen bronnen**

Reactie C uit bron 3 willen jullie niet gebruiken, omdat de argumentatie niet aanvaardbaar is.

- 1p 3 Waarom is de argumentatie in reactie C niet aanvaardbaar?  
Geef antwoord in één of meer volledige zinnen.

#### **Stap 3: voorbereiden argumenten discussie**

In de volgende tabel staan al een aantal argumenten uit alinea 4 en 5 van bron 2 en bijbehorende tegenargumenten uit reacties in bron 3.

- 4p 4 Vul de ontbrekende argumenten en tegenargumenten in. Citeer daarvoor steeds een zin of zinsgedeelte uit alinea 4 of 5 van bron 2 en uit reacties uit bron 3. Noteer de cijfers uit de tabel op je antwoordblad en zet daarachter én het citaat én de alinea of de reactie waar dit citaat vandaan komt.  
Let op:  
Gebruik voor ieder argument of tegenargument een ander citaat.  
Niet alle reacties kunnen worden gebruikt

deelonderwerp	argumenten tegen cameragebruik uit alinea 4-5 van bron 2	tegenargumenten uit reacties in bron 3
<b>gebrek aan concentratie</b>	1 ...	'En kun je je scherm zo instellen dat je niet alle schermpjes van iedereen ziet, maar bijv. alleen jezelf.' (reactie D)
<b>privacy</b>	'Een camera die steeds aanstaat, is een inbreuk op de privacy van de leerling.' (alinea 4)	2 ... 3 ...
<b>culturele redenen</b>	4...	5 ... 6 ... 'deelname aan een online les is je in de openbaarheid begeven.' (reactie F)

Reactie B in bron 3 stelt dat de camera niet als controlerend maar als ondersteunend voor de online les moet worden gezien.

- 1p 5 Welk argument uit reactie E kun je gebruiken om te onderbouwen dat je een camera niet nodig hebt om te controleren of leerlingen thuis actief aan de les deelnemen?

#### **Stap 4: voorbereiden slot van de discussie**

- 3p 6 Noteer vier concrete dingen die de docent meteen kan toepassen in de online les. Baseer je antwoord op minstens twee verschillende reacties uit bron 3.

### **Gele zones**

---

Een illustratie bij een tekst kan het standpunt dat in de tekst wordt ingenomen sterker of zwakker maken.

- 1p 7 Versterkt of verzwakt de illustratie in bron 5 het standpunt van de auteur van bron 4?  
Leg je antwoord uit.  
Geef antwoord in één of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.

# Correctiemodel HAVO

## Voorbeeldopgaven vernieuwingen CSE set 1

april 2022

**Nederlands**

**Correctiemodel: Adverteerders, Camera, Gele zones**

# 1 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

## Adverteerders

### 1 maximumscore 6

De kern van een goed antwoord is:

(1) Argumenten om WEL in online advertenties te investeren	(2) Argumenten om NIET in online advertenties te investeren	(3) Argumenten / redenen om te TWIJFELEN om in online advertenties te investeren
a Het is eenvoudig om als adverteerder een grote en scherp gesegmenteerde doelgroep te bereiken.	d De advertenties worden online slechts zeer kort / vaak hooguit een seconde bekeken. / Online advertenties krijgen weinig aandacht.	g Er zijn zoveel variabelen dat de impact per 'impressie' / blootstelling aan een advertentie enorm kan verschillen.
b Je krijgt als adverteerder snelle rapportages over de behaalde resultaten.	e Het effect van een beeldvullende tv-commercial is vele malen groter (dan advertenties op bijvoorbeeld Facebook, YouTube of Instagram).	h Verschillende online platformen hanteren elk hun eigen definities van een succesvolle impressie.
c Sommige platforms kunnen steeds effectiever gepersonaliseerde advertenties tonen (dankzij zeer gedetailleerde kennis van het koopgedrag van hun klanten).	f -	i Je weet als adverteerder niet of je advertentie door een mens of een 'bot' is bekeken.

Vraag	Antwoord	Scores
	Indien 8 elementen juist	6
	Indien 7 elementen juist	5
	Indien 6 elementen juist	4
	Indien 5 elementen juist	3
	Indien 4 elementen juist	2
	Indien 3 elementen juist	1
	Indien minder dan 3 elementen juist	0

*Beoordeel de spelling en grammatica.*

*Opmerking*

*De argumenten mogen in een andere volgorde staan, maar ze moeten wel in de juiste kolom staan.*

## Camera

---

### 2 maximumscore 1

De kern van een goed antwoord is:

Leerlingen moeten zelf kunnen bepalen/kiezen of ze tijdens online lessen hun camera aan- of uitzetten. / "Camera aan of uit, dat bepaal ik zelf wel"

*Beoordeel de spelling en grammatica.*

### 3 maximumscore 1

De kern van een goed antwoord is:

In deze reactie / reactie C wordt de auteur van bron 2 persoonlijk aangevallen / staan geen argumenten voor of tegen cameragebruik in online lessen. / De reactie bevat een drogreden.

*Beoordeel de spelling en grammatica.*

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

**4 maximumscore 4**

De kern van een goed antwoord is:

deelonderwerp	Argument tegen cameragebruik uit alinea 4-5 van bron 2	Tegenargument uit reacties in bron 3
<b>gebrek aan concentratie</b>	<b>1</b> een van onderstaande: - 'Voor veel leerlingen zijn de vele starende ogen op de computer uitputtend.' (alinea 4) - 'Ze zijn afgeleid omdat ze het gevoel hebben dat iedereen constant naar hen kijkt.' (alinea 4)	'En kun je je je scherm zo instellen dat je niet alle schermpjes van iedereen ziet, maar bijv. alleen jezelf.' (reactie D)
<b>privacy</b>	'Een camera die steeds aanstaat, is een inbreuk op de privacy van de leerling.' (alinea 4)	<b>2 en 3</b> twee van onderstaande: -Verder is de privacy even kort of lang als in het klaslokaal. (reactie A) - 'net als de achtergrond vervangen of blurren zodat je kamer niet in beeld is' (reactie A) - 'Verder kun je je achtergrond aanpassen, zodat niemand bij je naar binnen kijkt.' (reactie D) - In een klaslokaal ziet iedereen je, waarom zou dit bij online lessen anders zijn? (bron F)
<b>culturele redenen</b>	<b>4</b> 'Leerlingen die een hoofddoek dragen, bedekken hun hoofd thuis doorgaans niet.' (alinea 5)	<b>5</b> 'Even een hoofddoek opdoen voor de les is een hele kleine moeite' (reactie A) <b>6</b> 'Hoofddoek is een persoonlijke keuze, dus lijkt me geen probleem om die ook thuis te dragen tijdens een online les.' (reactie D) - 'deelname aan een online les is je in de openbaarheid begeven.' (reactie F)

*Beoordeel de spelling.*

Indien zes antwoorden juist	4
Indien vier of vijf antwoorden juist	3
Indien twee of drie antwoorden juist	2
Indien één antwoord juist	1

Opmerking: 5 en 6 mogen ook in omgekeerde volgorde staan.



Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

**5 maximumscore 1**

De kern van een goed antwoord is:  
het gegeven dat er online lesapplicaties bestaan waarin je kunt zien of de leerling iets doet/begrijpt

*Beoordeel de spelling.*

**6 maximumscore 3**

De kern van een goed antwoord is:  
vier van onderstaande:

- Zorg ervoor dat je bij verrassing iedere leerling kunt bevragen om alle leerlingen actief bij de les te houden. (reactie A)
- Laat leerlingen aan het begin van de les (en soms aan het eind van de les) de camera aan doen, zodat docent en leerling elkaar kunnen zien. (reacties A en E)
- Werk met online lesapplicaties waarin je kunt zien of de leerling iets doet/begrijpt. (reactie E)
- (Geef klassikaal complimenten als er iets goed wordt gedaan, maar) geef individueel feedback via de chat. (reactie E)
  
- Geef geen (bonus)punten aan leerlingen die hun camera aan hebben staan. (reacties D en F)

*Beoordeel de spelling.*

Indien vier antwoorden juist	3
Indien drie antwoorden juist	2
Indien twee antwoorden juist	1
Indien een antwoord juist	0

## Gele zones

---

**7 maximumscore 1**

De kern van een goed antwoord is:  
De illustratie **verzwakt** het standpunt van de schrijver, want deze maakt duidelijk dat de invoering van gele zones geen recht doet aan het belang van hoog-risico-groepen

of

De illustratie **versterkt** het standpunt van de schrijver, want de tekenaar laat zien dat de mensen in de gele zone inderdaad zelf kiezen welke afstand ze willen houden.

*Maximumlengte van het antwoord: 30 woorden.*

*Beoordeel de spelling en grammatica.*

## 2 Bronvermeldingen

---

### Adverteerders

bron 1            Arnoud Groot, NRC Handelsblad, 18 augustus 2020

### Camera

bron 2            Puck Rekers, NRC Handelsblad, 17 februari 2021

bron 3            <https://www.nrc.nl/nieuws/2021/02/16/camera-aan-of-uit-dat-bepaal-ik-zelf-wel-a4031992>,  
reacties op de digitale versie van het artikel

### Gele zones

bron 4            Hans Schaaf, NRC Handelsblad, 23 juni 2020

bron 5            Hajo, NRC Handelsblad, 24 juni 2020

# **Bijlage HAVO**

## **Voorbeeldopgaven vernieuwingen CSE set 2**

april 2022

**Nederlands**

**Tekstboekje: Leesplezier**

Cito heeft geprobeerd voor deze publicatie de toestemming van alle rechthebbenden van de gebruikte bronnen te verkrijgen. Mocht u desondanks een bron tegenkomen waarvan u rechthebbende bent en u nog geen toestemming hebt verleend, neemt u dan contact op via [licenties-cte@cito.nl](mailto:licenties-cte@cito.nl).

## bron 1

### Meer lezen draagt bij aan onze democratie

(1) Een op de drie jongeren vindt lezen niet leuk en de helft van de scholieren leest nooit een roman of een langer verhaal. Wereldwijd gaat  
5 het leesplezier onder jongeren omlaag. Nederland bungelt met deze cijfers onderaan de internationale ranglijst.

(2) Dat moet veranderen, vinden  
10 Edith Hooge, voorzitter van de Onderwijsraad en Marijke van Hees, voorzitter van de Raad voor Cultuur. In hun gezamenlijk advies 'Lees!' roepen ze het kabinet op  
15 structureel meer aandacht en geld te investeren in het leesplezier onder jongeren, door bijvoorbeeld de samenwerking tussen bibliotheken en scholen te  
20 bevorderen. "Vanaf groep 3 staan leesvaardigheid en het technisch lezen op de voorgrond en dat ontnemt veel kinderen het plezier in lezen", zegt Hooge.

(3) Als je het leesplezier vergroot,  
25 pak je meerdere problemen aan, zeggen ze. Zo werd onlangs bekend dat een op de vijf veertien-jarigen een taalachterstand heeft.  
30 Daar hebben de voorzitters veel zorgen over. "Als jongeren weer plezier krijgen in het lezen van een boek, dan gaan ze meer lezen, dan gaan ze diep lezen en dan worden  
35 ze er beter in. Het vergroot de woordenschat en de inzichten. Zo pak je automatisch de laaggeletterdheid aan", zegt Hooge. Doe je dat niet, dan heb je kans dat  
40 mensen later minder goed functioneren in de samenleving.

Dan begrijpen ze brieven van verzekeraars of banken niet goed.

(4) Dat diepe lezen is waar het  
45 volgens de voorzitters om gaat. Want jongeren lezen aan de lopende band korte tekstjes op hun smartphone. "Daar zijn ze heel druk mee, maar rustig zitten met een  
50 boek is minder vanzelfsprekend in deze maatschappij", zegt Van Hees. Met diep lezen wordt er een ander soort concentratie gevraagd van je brein. "Dit betekent dat je in  
55 verschillende lagen denkt, je legt verbanden, en diep lezen geeft je bepaalde inzichten."

(5) Hooge vult aan: "Het draagt ook  
bij aan de democratie. Mensen die  
60 lezen, kunnen echt nieuws van nepnieuws onderscheiden, het bevordert de nieuwsgierigheid en het leert je argumenteren. Met andere woorden: je doet mee aan  
65 de samenleving, en dan niet alleen in economisch opzicht."

[...]

(6) De twee bepleiten een  
leesoffensief waarin scholen en de  
70 lokale bibliotheken veel intensiever met elkaar samenwerken. Ook zouden er leesspecialisten op scholen moeten komen die kinderen advies kunnen geven dat aansluit  
75 bij hun interesse. Hooge: "Ik las laatst een verhaal over een jongen van vijftien die lezen stom vond, maar hij hield wel van karate. Met zijn moeder ging hij naar de  
80 bibliotheek, waar een leesbevorderaar een boek bestelde over karate. Hij las het in één keer

uit.”

**(7)** Het zijn dit soort voorbeelden  
85 die volgens hen het leesplezier  
bevorderen. Sluit aan bij het  
interessegebied van de jongeren is  
het devies. Dus niet telkens een  
boek als 'Terug naar Oegstgeest'  
90 van Jan Wolkers. Hooge: “Dat boek

*naar: Janne Chaudron  
uit: Trouw, 25 juni 2019*

## bron 2

### Liefde voor lezen wordt er bij jongeren nu uitgeramd

**(1)** De verplichte leeslijst op middelbare scholen is funest voor het leesplezier onder jongeren. Daarvan zijn ook schrijvers overtuigd.

5 **(2)** Ronald Gipharts eigen zoon Lasse, net brugklasser, bevestigt in letterlijk één seconde het advies van de Onderwijsraad en Raad voor Cultuur om het lezen weer leuker te maken door vooral minder te verplichten. “Lasse, zeg eens eerlijk, vind je lezen leuk?” Zijn vader, één van 's lands bekendste schrijvers, stelt de vraag zodra hij binnenstapt.  
15 Het antwoord is eenvoudig: “Als het een leuk boek is wel ja.” Wat Giphart betreft kan er niet snel genoeg een streep door de verplichte literatuurlijst op middelbare scholen. “Zodra  
20 een leraar of ouder zegt dat een kind móet lezen, is dat de dood in de pot. De liefde voor lezen wordt er bij jongeren nu uit geramd. Niemand wil meer een boek pakken als die de  
25 karakterontwikkeling van de hoofdpersoon moet ontdekken.”

**(3)** Toen Giphart zelf op de middelbare school zat, pakte zijn docent Nederlands het heel anders aan. “Hij  
30 zei: jullie moeten verplicht boeken

past in een bepaalde tijdgeest.

Jongeren van nu hebben een andere belevingswereld. Een voorbeeld is Harry Potter. Dat  
95 bracht ouders én kinderen aan het lezen

lezen, maar dat vind ik vervelend.

Dus ik verplicht niets. Ik ga boeken lezen en erover vertellen. Als jullie boeken lezen, mogen jullie er ook  
35 over vertellen. Niets moet, alles mag. Dat bleek de ideale manier”, herinnert de schrijver zich. Al zijn klasgenoten sloegen aan het lezen. En deze docent, meneer Van Buren,  
40 inspireerde Giphart zelfs om schrijver te worden.

**(4)** De Onderwijsraad en Raad voor Cultuur onderzochten hoe het leesplezier onder jongeren is terug te krijgen. Ze adviseren onder meer de  
45 leeslijst drastisch te vernieuwen, jongeren meer zelf te laten kiezen wat ze willen lezen en boekverslagen in de prullenbak te gooien. Maar ook op de basisscholen verdwijnt de lol volgens de raden snel. Na groep 3 ligt de nadruk te veel op technisch lezen, stellen ze, waardoor het ‘een geploeter’ wordt.

55 **(5)** Dus ja, ook kinderboekenschrijfster Claudia Jong (*Wolfje*) denkt dat er een wereld te winnen valt. “Een tekst jaagt nu vaak angst aan. Het zelfvertrouwen bij kinderen  
60 moet terugkomen”, merkt ze. De

schrijfster bezoekt veel basisscholen, omdat ze via *De Schoolschrijver* probeert het leesplezier bij kinderen terug te brengen. “Ik lees fragmenten uit boeken voor en praat daarover met de kinderen. Je merkt dat ze dat erg leuk vinden en beter begrijpen waar een verhaal over gaat”, ervaart Jong.

70 **(6)** Schrijfster Lydia Rood juicht het idee eveneens toe. “Ik heb er lang over getwijfeld, maar ik heb de laatste tijd veel naar tegenstanders geluisterd. Die zeggen dan: Ja, dan weten kinderen niet meer wie Louis Couperus is. Als dat het ergste is. Als ik hem lees weet ik ook niet meer wie hij is. Zijn taal met die ellenlange zinnen is onze taal niet meer. Waar mensen zich druk over maken, zijn niet meer dezelfde dingen. Waarom

is het een ramp als we Multatuli niet meer lezen? We zijn in een andere tijd beland.”

85 **(7)** “Als het moet, vinden kinderen het niet meer leuk”, weet Rood. “Ik vind het niet erg als kinderen laagdrempelige boeken kiezen met korte zinnen, zoals in Whatsapp of Snapchat. Dat zullen veel thrillers zijn, boeken die op films lijken. Als de taal goed is, maakt dat geen bal uit.”

90 **(8)** Boeken zijn niet langer hét communicatiemiddel en het venster op de wereld zoals vroeger. “Het gaat om táál. Dat moeten kinderen toegediend krijgen. Boeken zijn daar een middel voor. Daar kun je kinderen mee prikkelen, maar niet meer op de manier van vijftig jaar geleden.”

100

*naar: Ellen van Gaalen en Ton Voermans  
uit: AD/Algemeen Dagblad.nl, 24 juni 2019*

### bron 3

#### Gedateerde literatuur bestaat niet

**(1)** Natuurlijk moeten we jongeren aan het lezen krijgen. Maar het is belangrijker om hen voor zaken te interesseren die in eerste instantie buiten dit interessegebied vallen. En dat is zo eenvoudig niet. Want weten we eigenlijk wel wat niet-lezende jongeren interessant vinden? Weten ze dat zelf wel? Door al te snel te willen aansluiten bij hun veronderstelde belevingswereld, ligt het gevaar op de loer dat we hen tekortdoen.

10

**(2)** Niet alleen de leesmotivatie moet omhoog, ook het niveau van technisch lezen is aan een upgrade toe. Zoals Hooge terecht betoogt, is

15

tekstbegrip essentieel voor zelfredzaamheid binnen de samenleving. Maar bereiden we leerlingen daar goed op voor door hen verhalen te laten lezen binnen hun aansluitende belevingswereld? Je zou zeggen dat ze voorbereid moeten worden op een wereld die in eerste instantie níét bij hen aansluit. Immers, het lezen van de krant, van belastingbrieven of, inderdaad, het lezen van romans of dichtbundels, gaat altijd over een te maken verplaatsing, via taal, naar de belevingswereld van de ander.

20

**(3)** Dat interessegebied en die belevingswereld moeten we niet

25

30

35 gebruiken als ijkpunt voor te lezen  
boeken, we moeten ze aanboren.  
Juist door boeken aan te bieden die  
daar niet direct bij aansluiten. In de  
functie van leesbevorderaar kunnen  
40 we 'Terug naar Oegstgeest' gerust  
aanbieden. Immers: zou de  
belevingswereld van de opstandige  
hoofdpersoon tegen ouders en  
omgeving echt zo vreemd aandoen  
45 voor een puber? Wekken de  
avonturen van Jan echt meer  
vervreemding op dan Harry Potter in  
een vliegende auto in een beukwilg?  
Ik vraag het me af.

*naar: David Roelofs  
uit: Trouw, 28 juni 2019*

50 **(4)** Het is hoe dan ook van groot  
belang dat de Onderwijsraad en de  
Raad voor Cultuur zichzelf niet  
voorbijrennen in hun doelstellingen  
en daarmee al te onachtzaam  
55 omgaan met wat er in de afgelopen  
eeuwen is verschenen aan  
Nederlandse literatuur.  
**(5)** Alles valt of staat met een goede,  
ingelezen mentor die zijn of haar best  
60 doet een literair werk te vinden dat  
geen enkel raakvlak heeft met de  
belevingswereld van welke puber dan  
ook. Gedateerde literatuur bestaat  
namelijk niet.

# Opgavenboekje HAVO

## Voorbeeldopgaven vernieuwingen CSE set 2

april 2022

**Nederlands**

### **Opgavenboekje: Leesplezier**

Cito heeft geprobeerd voor deze publicatie de toestemming van alle rechthebbenden van de gebruikte bronnen te verkrijgen. Mocht u desondanks een bron tegenkomen waarvan u rechthebbende bent en u nog geen toestemming hebt verleend, neemt u dan contact op via [licenties-cte@cito.nl](mailto:licenties-cte@cito.nl).

Deze set bestaat uit 7 vragen.

Er zijn maximaal 10 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Beantwoord de vragen in correct Nederlands.

Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.



### **Scenario**

*Uit onderzoek blijkt dat steeds meer Nederlandse jongeren lezen niet meer leuk vinden. In jullie klas gaan jullie bezig met dit thema en lezen jullie er drie teksten over, aan de hand van enkele opdrachten die helpen om de teksten beter te beoordelen en begrijpen. Sommige klasgenoten gaan daarna een presentatie over het thema houden, andere schrijven een artikel over het onderwerp.*

### **Stappen**

*Lees de drie teksten eerst globaal door. Ga dan naar de vragen en lees de teksten zorgvuldiger als dat nodig is voor het beantwoorden van de vragen.*

Jullie docent vindt de informatie in bronnen 1, 2 en 3 onder meer betrouwbaar omdat de teksten uit gerespecteerde kranten komen. Twee teksten kunnen ook om een andere reden betrouwbaar genoemd worden.

- 2p 1 Noteer welke twee teksten dat zijn en geef voor elk van deze teksten nog een reden waarom de informatie betrouwbaar genoemd kan worden.

Marin (16 jaar) moet voor zijn klasgenoten een presentatie geven rondom de vraag waarom diep lezen een belangrijke vaardigheid is voor jongeren.

- 1p 2 Welke drie alinea's uit bron 1 kan Marin het best gebruiken om zijn hoofdvraag te beantwoorden?  
Noteer de alinea nummers van je keuze.

Miriam gaat een werkstuk schrijven over het belang van leesplezier voor leesvaardigheid. Daarvoor maakt ze het volgende bouwplan:

- Inleiding
- Presentatie probleem: achteruitgang leesvaardigheid
- Oorzaken en gevolgen van achteruitgang leesvaardigheid
- De rol van leesplezier bij de verbetering van leesvaardigheid
- Afsluiting

Miriam bekijkt voor welk onderdeel ze informatie uit bron 1, 2 en/of 3 kan gebruiken en richt zich hierbij eerst op onderdeel 2 tot en met 4

3p 3 Kan ze bron 1, 2 en 3 gebruiken voor onderdeel 2, 3 en/of 4?

Neem onderstaande tabel over en zet in de juiste vakjes *ja* of *nee*. Twee vakjes zijn al ingevuld.

Onderdeel	bron 1	bron 2	bron 3
2 probleem	Ja		
3 oorzaken en gevolgen			
4 rol leesplezier bij verbetering leesvaardigheid		Nee	

Dany gaat een betoog houden waarin hij pleit voor het afschaffen van de verplichte leeslijst. Hij wil een afweging maken van argumenten voor en tegen zijn standpunt.

1p 4 Citeer uit één van de bronnen een argument **vóór** zijn standpunt..

1p 5 Citeer uit één van de bronnen een argument **tegen** zijn standpunt.

In bron 2 komen onder anderen Ronald Giphart, Claudia Jong en Lydia Rood aan het woord. Zij bepleiten allen een vergelijkbaar **standpunt** en hebben eenzelfde **soort argument**.

1p 6 Wat is dat ene **standpunt** dat alle drie auteurs bepleiten?

1p 7 Welk **soort argument** geven alle drie auteurs?

# Correctiemodel HAVO

## Voorbeeldopgaven vernieuwingen CSE set 2

april 2022

**Nederlands**

**Correctiemodel: Leesplezier**

# 1 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

## Leesplezier

### 1 maximumscore 2

De kern van een goed antwoord is:

- bron 1: is gebaseerd op een interview met voorzitters van de Onderwijsraad en de Raad voor Cultuur (over een advies voor het kabinet) 1
- bron 2: is gebaseerd op vragen aan verschillende (en gewaardeerde) Nederlandse schrijvers 1

of

- In beide bronnen worden er experts op het gebied aangehaald (in dit geval voorzitters van de Onderwijsraad en Nederlandse schrijvers) 2

*Beoordeel de spelling.*

### 2 maximumscore 1

(alinea) 3, 4, 5

### 3 maximumscore 3

onderdeel	bron 1	bron 2	bron 3
2 probleem	Ja	Nee	Ja
3 oorzaken en gevolgen	Ja	Nee	Nee
4 rol leesplezier	Ja	Nee	Nee

per juist ingevulde kolom 1

### 4 maximumscore 1

een van de volgende:

- bron 2: “De verplichte leeslijst op middelbare scholen is funest voor het leesplezier onder jongeren.” (regels 1-3)
- bron 2: “Zodra een leraar of ouder zegt dat een kind móet lezen, is dat de dood in de pot. De liefde voor lezen wordt er bij jongeren nu uitgeramd” (regels 19-23)
- bron 2: “Als het moet, vinden kinderen het niet meer leuk” (regels 85-86)

*Beoordeel de spelling.*

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

**5 maximumscore 1**

een van de volgende:

- bron 3: “Door al te snel te willen aansluiten bij hun veronderstelde belevingswereld, ligt het gevaar op de loer dat we hen tekortdoen.” (regels 9-13)
- bron 3: “Dat interessegebied en die belevingswereld moeten we niet gebruiken als ijkpunt voor te lezen boeken, we moeten ze aanboren. Juist door boeken aan te bieden die daar niet direct bij aansluiten.” (regels 33-38)

*Beoordeel de spelling.*

**6 maximumscore 1**

De kern van een goed antwoord is:

Kinderen moeten vooral lezen wat ze leuk vinden.

*Beoordeel de spelling.*

**7 maximumscore 1**

De kern van een goed antwoord is:

voorbeeld / eigen ervaring

*Beoordeel de spelling.*

## 2 Bronvermeldingen

---

**Leesplezier**

bron 1 Janne Chaudron, Trouw, 25 juni 2019

bron 2 Ellen van Gaalen en Ton Voermans, AD/Algemeen Dagblad.nl, 24 juni 2019

bron 3 David Roelofs, Trouw, 28 juni 2019

# **Bijlage HAVO**

## **Voorbeeldopgaven vernieuwingen CSE set 3**

april 2022

**Nederlands**

**Tekstboekje: Hitte maken, Vuurwerkverbod, Scheiding landbouw-natuur,  
Curlingouders**

Cito heeft geprobeerd voor deze publicatie de toestemming van alle rechthebbenden van de gebruikte bronnen te verkrijgen. Mocht u desondanks een bron tegenkomen waarvan u rechthebbende bent en u nog geen toestemming hebt verleend, neemt u dan contact op via [licenties-cte@cito.nl](mailto:licenties-cte@cito.nl).

## bron 1

### Hitte maken helpt niet echt tegen opwarming (fragment)

Het geloof in een stralende toekomst voor kerncentrales is nog niet uitgedoofd. Pas is in de Tweede Kamer een kernachtig  
5 verwoorde motie aangenomen voor onderzoek naar nucleaire energieopwekking. Door partijen die groeien in een klimaat van ontkenning inzake het CO<sub>2</sub>-  
10 probleem, maar toch hunkeren naar een oplossing ervoor door thorium- en kernfusiecentrales. De minister

van Economische Zaken heeft een klantvriendelijk adviesbureau een  
15 rapport laten schrijven, met de conclusie dat atoomenergie kan concurreren met zon- en windenergie. Sneu dat uit andere onderzoeken weer het tegendeel  
20 blijkt. Iemand moet er dus straal naast zitten, maar wie en wat moet je als burger nu geloven?

*naar: Ries van Maldegem*

*uit: Reformatorisch Dagblad, 7 oktober 2020*

*De auteur is adviserend ingenieur.*

## Vuurwerkverbod

### bron 2

Bron 2 is een advertentie van de Branche Pyrotechniek Nederland. Deze advertentie is naar aanleiding van het ingestelde vuurwerkverbod van oudjaar 2020 gepubliceerd in Nederlandse dagbladen.

### advertentie tegen vuurwerkverbod

Advertentie

# Wij zeggen alvast sorry!

Beste Nederlanders,

Wij weten dat onze zorg onder druk staat en jaarlijks meer dan 2 miljoen mensen zich melden op de Spoed Eisende Hulp (SEH). We weten ook dat slechts 385 daarvan vuurwerk gerelateerd zijn. En wij weten ook dat als je daar het letsel door illegaal en het onlangs verboden vuurwerk afhaalt, er niet veel letsel meer overblijft. Wij begrijpen ook dat een vuurwerkverbod de problemen in de maatschappij niet oplost en dat het zeker geen structurele oplossing is voor de druk op de zorg. Bovendien snappen we dat de mentale gezondheid van mensen net zo belangrijk is als de fysieke en dat een feestelijke afsluiting van een slecht jaar mensen kan opbeuren.

Maar heel eerlijk... dat boeit de politiek niet. Daar gaat het hen helemaal niet om. Dit algehele vuurwerkverbod willen sommige partijen namelijk al jaren. Uitsluitend een verbod op knalvuurwerk, vuurpijlen en single shots gaat ze gewoon niet ver genoeg. En nu..... kunnen ze het coronavirus hiervoor misbruiken!

Daarom accepteren ze dat door een verbod op legaal vuurwerk de drukte in de zorg niet zal afnemen. Ook accepteren ze dat er juist meer en ernstig letsel zal ontstaan doordat er meer illegaal en gevaarlijker vuurwerk zal worden afgestoken. Dat de onrust in de maatschappij niet afneemt en jullie tijdens oud en nieuw niet traditioneel de jaarwisseling kunnen vieren nemen ze op de koop toe. Want ze zijn ervoor om een vuurwerkverbod in te stellen, dus:

- Sorry dat ze hiervoor de cijfers misbruiken
- Sorry dat ze dit doen om politieke redenen
- Sorry dat de politie geen mogelijkheid krijgt dit te handhaven
- Sorry voor de toename van illegaal vuurwerk
- Sorry dat de druk op de zorg niet zal verminderen
- Sorry dat we geen lichtpuntje(s) bieden om middernacht

En beste politici, we horen jullie roepen: "Hoe minder we doen, hoe veiliger het is". Met een totaalverbod op alles wat we doen verlichten we de druk op de zorg pas echt. Dus moeten we dan stoppen met fietsen? (63.000 ongevallen per jaar), stoppen met klussen? (11.100 gewonden per jaar). En laten we hopen dat we niet kunnen schaatsen! (13.000 gewonde schaatsers tijdens de laatste vorst).

Maar voor de rest, blijf positief! Ook jullie, Jesse en Esther. Samen krijgen we corona onder controle!

Namens de BPN en VuurwerkCheck

Deze brief wordt u aangeboden door Branche Pyrotechniek Nederland

naar: Branche Pyrotechniek Nederland  
uit: onder meer de Volkskrant, 16 november 2020



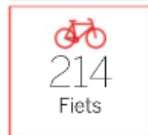
### bron 3

In bron 3 worden gegevens uit een onderzoek gepresenteerd dat is uitgevoerd door VeiligheidNL (een kenniscentrum voor letselpreventie). De gegevens zijn afkomstig uit het rapport 'Rapport Ongevallen met vuurwerk 2019-2020'

## infographic over aantal bezoeken aan Spoedeisende hulp (SEH) en aantal vuurwerkslachtoffers in de oudejaarsnacht 2018-2019 en de oudejaarsnacht 2019-2020

### Oorzaken SEH-bezoek

Gemiddeld aantal bezoeken SEH per dag, cijfers 2018



### Totaal bezoeken SEH

Cijfers 2016

1.960.000

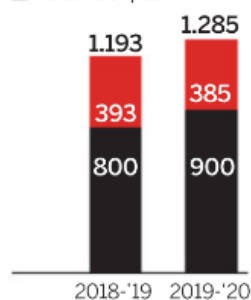
Waarvan 's nachts in het weekend en op feestdagen

70.000

### Aantal behandelingen vuurwerkletsel

Tijdens Oud en Nieuw

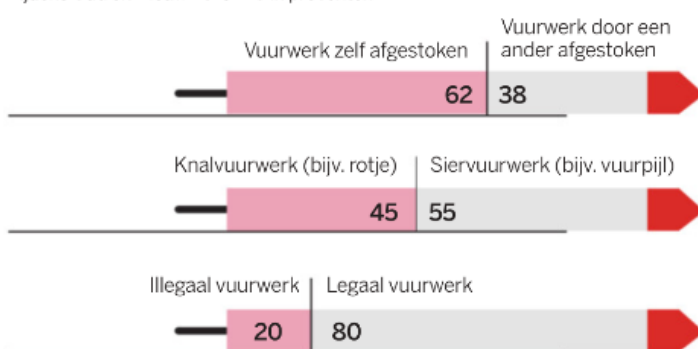
■ Spoedeisende hulp  
■ Huisartsenpost



\* Cijfers jaarwisseling 2019-'20

### Oorzaak behandelingen op spoedeisende hulp vanwege vuurwerk

Tijdens Oud en Nieuw 2019-'20 in procenten



141120 © de Volkskrant, - bm/wm. Bron: Rapport Ongevallen met vuurwerk, VeiligheidNL

uit: de Volkskrant, 14 november 2020

### bron 4

#### Strikte scheiding landbouw en natuur beste voor biodiversiteit (fragment)

(1) In het jaar 1400 gebruikte de mensheid een schamele 3 procent van het aardoppervlak voor alles wat zij deed: wonen, werken, 5 voedsel telen. Nu, 600 jaar later, is dat 50 procent. De helft van de wereld is in cultuur gebracht. Het gros van die uitbreiding zit in landbouwgrond – eten maken kost 10 nu eenmaal veel ruimte.

(2) Ons uitbreidend areaal is de belangrijkste reden achter de achteruitgang van de biodiversiteit. Meer ruimte voor ons betekent 15 simpelweg minder ruimte voor planten en dieren. Ook het klimaat heeft te lijden onder onze expansie-drift: het omzetten van natuur naar boerderijen is volgens het IPCC, de 20 internationale VN-onderzoeks-organisatie naar klimaatverandering, de op één na belangrijkste oorzaak van het warmer wordende klimaat. Mijn 25 verbazing is dan ook groot dat groene bewegingen als Greenpeace, maar ook overheden van Nederland, Frankrijk en zelfs de Europese Unie, kiezen voor 30 biologische landbouw en aanverwanten als oplossing voor onze milieuproblemen. Biologische landbouw heeft gemiddeld 20

35 procent minder opbrengst dan conventionele. Met een wereldbevolking die groeit naar 10 miljard, betekent dat dat we nog meer schaarse ruimte gaan innemen voor voedselproductie.

40 (3) Ikzelf ben aanhanger van het ecomodernisme, een optimistische, duurzame stroming die begin deze eeuw is komen overwaaien uit de Verenigde Staten. Volgens deze 45 stroming ligt de oplossing voor de biodiversiteits- en klimaatcrisis juist in intensivering: hoe meer wij doen op weinig ruimte, hoe meer ruimte er is voor natuur.

50 (4) Dit standpunt heeft een stevige wetenschappelijke basis. De afgelopen 20 jaar is er veel onderzoek gedaan naar 'land sparing' versus 'land sharing'. In 55 goed Nederlands: scheiden versus verweven. Dit type onderzoek poogt een antwoord te vinden op de vraag of het beter is om te investeren in intensieve landbouw (om meer 60 ruimte te maken voor de natuur) óf te gaan voor een lager opbrengende landbouw (die meer biodiversiteit herbergt op de velden zelf).

65

naar: Hidde Boersma

uit: [www.foodagribusiness.nl](http://www.foodagribusiness.nl), 7 augustus 2020

## Curlingouders

Lees bron 1 eerst globaal door. Ga dan naar de vragen en lees de tekst zorgvuldiger als dat nodig is voor het beantwoorden van de vragen.

### bron 5

#### Hoe overleeft een kind van curlingouders in de echte wereld?

(1) Mijn oom ging als kind regelmatig naar een paardrijkamp. Ze droegen daar geen caps maar cowboyhoeden. Wanneer iemand zo onhandig was zijn hoed te laten vallen, gingen de andere kinderen er als een speer achteraan: degene die 'm wist te bemachtigen, zou die avond het toetje van de ongelukkige krijgen.

(2) De gemiddelde ouder van tegenwoordig blijft bijna dood als een kind met zo'n verhaal thuiskomt. Dit soort praktijken is anno nu ondenkbaar in de westerse wereld.

(3) Bij curling laten mensen stenen over de ijsbaan glijden door het ijs met een bezem driftig schoon te poetsen. De Deense psycholoog Bent Hougaard zag de overeenkomst met de heersende manier van opvoeden: ouders vegen als curlers alle problemen van hun kinderen uit de weg.

(4) Ik ben een twintiger, en ook opgegroeid als curlingkind. Toen ik op paardrijkamp ging, droeg ik naast een cap een driedelige bodyprotector. Niet dat de kans groot was dat ik hard op de grond zou belanden: mijn moeder zorgde er wel voor dat mij de tamste pony werd toegewezen. Mijn moeders assistentie bestond ook uit het herschrijven van mijn werkstukken, het oplossen van mijn ruzies met vriendinnen en het verwijderen van

de 'witte draadjes' van mijn mandarijnen.

(5) Jan Derksen, hoogleraar psychologie aan de Vrije Universiteit van Brussel spreekt over dit soort jongeren als tropische visjes in de Noordzee:

"Overbeschermende ouders creëren een tropische watertemperatuur voor hun kroost. Als de kinderen in de echte samenleving terechtkomen, is het water ijskoud. Daar zijn ze niet op voorbereid en dan worden ze ziek." Naast een gebrek aan zelfredzaamheid creëert het curlingouderschap een gebrek aan weerbaarheid, zelfvertrouwen, veerkracht en emotionele intelligentie, meent Derksen. "Dat maakt dat ze op hun 23e al over een burn-out praten, nadat ze hun eerste functioneringsgesprek hebben gehad met wat negatieve feedback."

(6) Ik probeer mijzelf voor te houden dat tegenslagen eigen zijn aan het leven. Sinds ik inzie dat ik geen mislukking ben maar het leven een hindernisbaan is, lukt het zo nu en dan zelfs hiervan te genieten. Het leven is zo gezien immers een uitdagend speelparadijs. Op mijn bek gaan hoort erbij en is geen reden voor paniek.

(7) Pedagoog Stijn Sieckelincq beaamt het idee dat obstakels naast onontkoombaar, iets zijn om

te omarmen. Hij stelt dat ze een  
voorwaarde zijn om te leren, om te  
groeien. "Een mens heeft  
80 weerstand nodig in de omgeving.  
Het is eigen aan elk leerproces om  
iets dat je nog niet weet of kan te lijf  
te gaan."

(8) Sieckelinck raadt aan om niet  
85 zozeer minder tijd in kinderen te  
steken, maar wel om de focus te  
verschuiven. "In plaats van  
voorkomen dat er heftige dingen  
gebeuren, moet een kind een goed  
90 netwerk van volwassenen hebben  
om ze bij die dingen te steunen.  
Laat ze die enge stap zetten, maar  
wees er voor ze als dit anders dan

95 verwacht uitpakt." De wetenschap  
dat zij er niet alleen in staan, geeft  
kinderen het zelfvertrouwen dat zij  
nodig hebben om de obstakels van  
het leven aan te gaan.  
(9) Misschien moeten wij onze  
100 kinderen zo af en toe van een paard  
laten vallen en zelfs een toetje  
afpakken. Niet alleen om ze goed  
hard en weerbaar te maken, maar  
om ze een volledig leven te  
105 schenken. Een leven waarin het nu  
eenmaal niet altijd meezit. En ze te  
leren snappen dat dit dan aan het  
leven ligt, in plaats van aan henzelf.

*naar: Anna Herter*

*uit: www.nrc.nl, 4 oktober 2019*

## bron 6



*naar: Bastiaan Geleijnse, John Reid en Jean-Marc van Tol*  
*uit: NRC Handelsblad, 22 januari 2019*

## bron 7

### **Sonnet over curling waarin kinderen modern worden opgevoed**

Het doel van curling is verwoed te vegen  
totdat een gladde kunstijsbaan ontstaat  
waarop iets ongehinderd, accuraat  
en zonder moeite voorwaarts kan bewegen.

5 En ouders voor hun kroost maar vegen. Wegen  
gaan naar de top en zullen van elk kwaad  
gevijwaard zijn. Een kind dat valt op straat,  
heeft duidelijk geen opvoeding gekregen.

Het is natuurlijk in de eerste plaats  
10 een statussymbool, zo'n bloedeigen kind,  
dat snap ik wel, dat wordt verwoed behoed.

Maar wie altijd maar zonder scheve schaats  
wordt voortgeduwd en zonder tegenwind,  
is slechts voor potjes curling opgevoed.

*Ilja Leonard Pfeijffer*

*naar: Ilja Leonard Pfeijffer  
uit: NRC Handelsblad, 11 oktober 2019*

# Opgavenboekje HAVO

## Voorbeeldopgaven vernieuwingen CSE set 3

april 2022

**Nederlands**

**Opgavenboekje: Hitte maken, Vuurwerkverbod, Scheiding landbouw-natuur,  
Curlingouders**

Deze set bestaat uit 12 vragen.

Er zijn maximaal 14 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Beantwoord de vragen in correct Nederlands.

Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

## Hitte maken

---

- Bron 1 bevat meerdere voorbeelden van figuurlijk taalgebruik dat met het tekstthema te maken heeft, zoals 'stralende toekomst'.
- 1p 1 Citeer twee andere voorbeelden van dergelijk figuurlijk taalgebruik in bron 1.

Figuurlijk taalgebruik kan onder meer gebruikt worden om de aandacht van de lezer te trekken

- 1p 2 Welke drie andere effecten van figuurlijk taalgebruik heeft de schrijver van bron 1 waarschijnlijk beoogd?  
Kies uit onderstaande effecten en noteer alleen de nummers van je antwoord.
- 1 de belangrijkste boodschap kracht bijzetten
  - 2 de geloofwaardigheid van de aangehaalde politici in twijfel trekken
  - 3 de nadruk leggen op de voordelen van nucleaire energie
  - 4 de tekst een amuserend karakter geven
  - 5 de twijfel van de auteur over de motie benadrukken

In regel 14 van bron 1 wordt gesproken over een klantvriendelijk adviesbureau dat concludeert dat atoomenergie kan concurreren met zonen windenergie

- 1p 3 Welk effect heeft het gebruik van de term "klantvriendelijk" hier?  
De term "klantvriendelijk"
- A** benadrukt dat het onderzoeksbureau bij het opstellen van het rapport rekening heeft gehouden met de partijen die betrokken zijn bij de inzet van nucleaire energie.
- B** impliceert dat het onderzoeksbureau moeite heeft gedaan om een eerlijk rapport over het gebruik van atoomenergie te schrijven.
- C** laat zien dat het onderzoeksbureau er in geslaagd is om een helder rapport te schrijven dat leesbaar is voor politici en burgers.
- D** suggereert dat het onderzoeksbureau een rapport heeft geschreven dat expres positief is over het gebruik van nucleaire energie.

Een kritisch lezer zou kunnen zeggen dat de titel van bron 1 een woordspeling bevat en dat de auteur hiermee probeert de lezer te beïnvloeden

- 2p 4 Leg uit welke woordspeling dat is en geef aan op welke manier de lezer daarmee beïnvloed kan worden  
Geef antwoord in één of meer volledige zinnen.

## Vuurwerkverbod

---

In bron 2 staat: “Wij weten dat onze zorg onder druk staat en jaarlijks meer dan 2 miljoen mensen zich melden op de Spoed Eisende Hulp (SEH). We weten ook dat slechts 385 daarvan vuurwerk gerelateerd zijn.”

- 1p 5 Welk beeld over vuurwerk en de druk op de zorg schetst de branchevereniging in bron 2 met deze uitspraak?
- 1p 6 Klopt het beeld dat de branchevereniging in bron 2 geeft over het aantal vuurwerkslachtoffers, als je kijkt naar de gegevens in bron 3? Motiveer je antwoord

## Scheiding landbouw-natuur

---

De auteur kiest in zijn tekst (bron 4) voor onder meer de volgende woorden:

- heeft te lijden onder (regel 17)
- “Mijn verbazing is dan ook groot” (regels 24-25)

- 1p 7 Leg uit op welke manier dit woordgebruik het standpunt van de auteur over biologische landbouw ondersteunt. Geef antwoord in één of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 15 woorden.

“Ikzelf ben aanhanger van het ecomodernisme, een optimistische duurzame stroming die begin deze eeuw is komen overwaaien uit de Verenigde Staten.” (regels 40-44)

- 1p 8 Wat is het effect van het gebruik van het woord “optimistische”, als het gaat om de tegenstelling tussen intensieve en biologische landbouw in bron 1?

## Curlingouders

---

Bestudeer bron 6, een cartoon over Fokke en Sukke.

- 2p 9 Wat moet Fokke volgens bron 5 anders doen als zijn kind Jenne weer een opstel moet schrijven? Noem twee dingen. Baseer je antwoord op alinea 8 van bron 5. Geef antwoord in één of meer volledige zinnen.



Lees bron 7, een sonnet van Ilja Leonard Pfeijffer.

- 1p 10 Wat is volgens bron 7 het gevolg van een opvoeding door curlingouders?  
Geef antwoord in één of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.
- 1p 11 Welke boodschap over opvoeden hebben zowel bron 5 als bron 7?  
Geef antwoord in één of meer volledige zinnen.
- 1p 12 Noem één tip voor ouders die wel te vinden is in bron 5 maar niet in bron 7.  
Geef antwoord in één of meer volledige zinnen.

# Correctiemodel HAVO

## Voorbeeldopgaven vernieuwingen CSE set 3

april 2022

**Nederlands**

**Correctiemodel: Hitte maken, Vuurwerkverbod, Scheiding landbouw-natuur,  
Curlingouders**

# 1 Beoordelingsmodel

---

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

## Hitte maken

---

**1 maximumscore 1**

De kern van een goed antwoord is:  
twee van de volgende:

- (Het geloof is ...nog niet) “uitgedoofd” (regels 1-3)
- “kernachtig (verwoorde)” (regels 4-5)
- “een klimaat van ontkenning” (regels 8-9)
- “straal (naast zitten)” (regels 20-21)

*Beoordeel de spelling.*

**2 maximumscore 1**

1, 4, 5

**3 D**

1

**4 maximumscore 2**

De kern van een goed antwoord is:

- De woordspeling is dat wordt gesproken van “hitte maken” in plaats van nucleaire energieopwekking / energie opwekken met kerncentrales 1
- (De lezer kan hiermee beïnvloed worden) doordat hiermee wordt gesuggereerd dat kernenergie juist voor meer opwarming van de aarde zorgt / dat kernenergie niet gaat helpen tegen opwarming van de aarde / dat er verhitte debatten over het thema kernenergie worden gevoerd. 1

*Beoordeel de spelling en grammatica.*

## Vuurwerkverbod

---

**5 maximumscore 2**

De kern van een goed antwoord is:

Het aantal vuurwerkslachtoffers (is gering en) heeft niet veel invloed op de druk op de zorg. / De zorg heeft het druk, maar dat komt niet door vuurwerkongevallen (en dus is een vuurwerkverbod niet nodig).

*Beoordeel de spelling.*

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

**6 maximumscore 1**

De kern van een goed antwoord is:

Ja, want in de afbeelding staat dat er 385 vuurwerkslachtoffers op de eerste hulp belanden na oud en nieuw.

of

Nee, want er worden ook nog 900 slachtoffers behandeld bij de huisartsenpost.

of

Nee, want die 385 is het hoogste dagaantal, waardoor de SEH in één keer een enorm aantal slachtoffers meer moet behandelen dan op de andere dagen in het jaar.

*Beoordeel de spelling.*

## Scheiding landbouw-natuur

---

**7 maximumscore 1**

De kern van een goed antwoord is:

Dit woordgebruik versterkt zijn negatieve houding tegenover biologische landbouw.

*Maximumlengte van het antwoord: 15 woorden.*

*Beoordeel de spelling en grammatica.*

**8 maximumscore 1**

De kern van een goed antwoord is:

(Het effect hiervan is) dat intensieve landbouw als een goede oplossing voor de toekomst wordt gepresenteerd / dat intensieve landbouw als een betere oplossing wordt neergezet dan biologische landbouw.

*Beoordeel de spelling.*

## Curlingouders

---

**9 maximumscore 2**

De kern van een goed antwoord is:

Fokke zou Jenne zelf het opstel moeten laten schrijven / de gelegenheid moeten geven fouten te maken

1

en moeten steunen als het onvoldoende is / als het niet goed gaat.

1

*Beoordeel de spelling en grammatica.*

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

**10 maximumscore 1**

De kern van een goed antwoord is:

Het gevolg is dat kinderen alleen zijn voorbereid op een leven zonder hindernissen/tegenslagen. / dat kinderen niet zijn voorbereid op een leven met hindernissen/tegenslagen. / dat kinderen het later moeilijk krijgen als ze zonder hun ouders problemen moeten oplossen.

*Maximumlengte van het antwoord: 20 woorden.*

*Beoordeel de spelling en grammatica.*

**11 maximumscore 1**

De kern van een goed antwoord is:

Curling-opvoeden is geen goed idee. / Ouders moeten hun kinderen minder beschermen tegen vervelende dingen. / Ouders moeten hun kinderen gewoon vervelende dingen laten meemaken.

*Beoordeel de spelling en grammatica.*

**12 maximumscore 1**

De kern van een goed antwoord is:

een van de volgende:

- Ouders moeten hun kinderen steunen.
- Ouders moeten hun kinderen zelfvertrouwen geven.
- Ouders moeten een netwerk om hun kinderen vormen.
- Ouders moeten zelf (kleine) tegenslagen voor hun kind veroorzaken.

*Beoordeel de spelling en grammatica.*

## 2 Bronvermeldingen

---

### Hitte maken

bron 1 Ries van Maldegem, Reformatorisch Dagblad, 7 oktober 2020

### Vuurwerkverbod

bron 2 Branche Pyrotechniek Nederland, de Volkskrant, 16 november 2020

bron 3 de Volkskrant, 14 november 2020 (gebaseerd op Rapport Ongevallen met vuurwerk 2019-2020 van VeiligheidNL)

### Scheiding landbouw-natuur

bron 4 Hidde Boersma, [www.foodagribusiness.nl](http://www.foodagribusiness.nl), 7 augustus 2020, Misset Uitgeverij B.V.

### Curlingouders

bron 5 Anna Herter, [www.nrc.nl](http://www.nrc.nl), 4 oktober 2019

bron 6 Bastiaan Geleijnse, John Reid en Jean-Marc van Tol, NRC Handelsblad, 22 januari 2019

bron 7 Ilja Leonard Pfeijffer, NRC Handelsblad, 11 oktober 2019